

OPERATIE KERK

Leesexemplaar

WALTER
VAN STEENBRUGGE

OPERATIE KERK

OF HOE JUSTITIE KNIELDE
VOOR DE KERK IN
OPERATIE KELK EN HET
EUTHANASIEPROCES

P E L C K M A N S

INHOUD

Something is rotten in the state of Vatican	7
DEEL 1. OPUS DEI	15
1 De twee reuzen	17
2 Het overleg van Merelbeke	31
3 De Danneelstapes	37
4 De start van Operatie Kelk	53
5 Operatie Doofpot: de eerste aanslag op het onderzoek	65
6 De doodsteek (eerste bedrijf)	81
7 De doodsteek (tweede bedrijf)	91
8 De paus gedagvaard	97
9 Eindstation Straatsburg	113
10 De schaamte voorbij	119
DEEL 2. DE DOOD IS VAN GOD	129
1 Het eerste ongeloof	131
2 Het verloop van zeven jaar onderzoek	137
3 De omwenteling	149
4 De voorbereiding op het assisenproces	155
5 Het overbodigste proces ooit	193
6 De ongecontroleerde macht	223
7 Het Vaticaan valt aan	229
8 Het openbaar ministerie valt aan	237
9 Verlengingen en toegevoegde tijd	255
10 Vijf lessen	271
Dankwoord	277

Voor An

Leesexemplaar

SOMETHING IS ROTTEN IN THE STATE OF VATICAN

In 2007 schreef ik, na zowat twee decennia advocatuur, mijn eerste boek, *De affaire justitie. Bedenkingen van een strafpleiter*, omdat ik toen vond dat de benadering van het strafrecht niet mee geëvolueerd was met de moderne tijd.

In tegenstelling tot veel andere disciplines – ik denk aan de psychiatrie, psychologie, neurobiologie, kortom aan vele gedragswetenschappen – bewoog er weinig in justitie, en dan had ik het uiteraard niet alleen over de late intrede van de digitalisering. Strafrechtspraak leek me te vaak een loterij, de contrasten binnen de uitspraken van de rechters waren al te groot. Bij soortgelijke zaken stuitte je de ene dag op een briljant vonnis dat goed gemotiveerd en maatschappelijk zinvol was, en de volgende op een weinig doorleefd antwoord, een vonnis dat niet op mensenmaat was gesneden.

Ik hekelde in dat boek ook de al te ruime macht die aan de inkt van de politiepen kleefde, een macht die bovendien onvoldoende werd gecontroleerd. De advocatuur liet hiertegen een weinig luid protest horen, schurkte soms zelf te veel tegen de macht aan. Wat slaan en wat zalven hooguit, maar te weinig verontwaardiging bij hen die de rechtzoekenden toch moeten bijstaan en beschermen.

Ik stoorde me aan die laksheid, vooral omdat het uitblijven van protest een vrijbrief betekende voor diegenen die het wel

oké vonden dat justitie een eigen snelheid en koers kon ontwikkelen, ver weg van audits, feedback over verantwoordelijkheid of andere kritische analyses.

Zestien jaar later blijven de pijnpunten die ik beschreef in *De affaire justitie* nog altijd zichtbaar aanwezig. De complexiteit van de regelgeving is ondertussen nog verder toegenomen, het vertrouwen van de burger in justitie nog meer afgenomen.

De Hoge Raad voor Justitie, die zich ten doel stelt controle uit te oefenen op de goede werking van het gerecht, is minstens een slapend paard, misschien zelfs een dood, dat sinds haar oprichting niet voor een kentering heeft weten te zorgen.

Naast de vele organisatorische tekortkomingen ontwikkelde zich hoe langer hoe meer een repressief narratief, dat zich niet schijnt te storen aan het falende systeem van de alomtegenwoordige gevangenisstraf binnen inhumane detentieomstandigheden, zowel voor geïnterneerden als voor getineerden.

Als we weten dat zeventig procent van de gevangenen recidiveert, dan kunnen we alleen besluiten dat er fundamentele weeffouten zijn. Wie de gevangenis verlaat, is geen beter mens geworden. Dat zou toch wel de bedoeling moeten zijn.

Politici zijn niet bereid hier iets aan te doen, omdat de publieke opinie roept om harde, strenge straffen. Steeds harder, steeds strenger. Het ontbreekt onze volksvertegenwoordigers aan moed om tegen de luidste stemmen van het volk en zijn meners in te gaan, en duidelijk te maken dat opsluiten en de sleutel weggooien, bij wijze van spreken, niet de oplossing

is. Populisme staat haaks op inhoud en beleid. Altijd weer is er een volgende verkiezing – en de angst om die te verliezen – en dat belemmert de ontwikkeling van een doordachte langetermijnvisie.

Maar er is meer. Naast de hardnekkige organisatorische gebreken en het falende repressieve systeem openbaarde zich een andere kracht die de rechtsstaat bedreigt en de justitiële grondrechten van elke burger doet wankelen: beïnvloeding. Ik mocht tot mijn grote ontsteltenis aan den lijve ondervinden hoe het instituut Kerk het instituut Justitie ongestraft kon vierendelen.

In dit boek beschrijf ik de duistere en kwaadwillige invloed van de katholieke kerk in twee domeinen: het seksueel misbruik in geestelijke kringen en de pogingen om te beletten dat de euthanasiewet correct wordt toegepast. Dat er schaamteloze machinaties waren om uitgerekend slachtoffers van seksueel misbruik of mensen die waardig willen sterven nietsontziend te treffen, maakt het allemaal erg schokkend. Daarbij komt nog dat het intriges zijn van lieden die hun morele gezag voortdurend etaleren en ontlenen aan dure woorden die het volk eeuwenlang, met het wijzend vingertje, op de kansel te horen kreeg.

Alles wat ik in dit boek schrijf, wordt gestaafd en onderbouwd met stukken en bewijzen. Het is dus geen fictie, maar helaas pure realiteit. De harde werkelijkheid.

Ik ben advocaat, geen journalist. Elk woord telt, en al zeker wanneer mensenrechten tot in hun diepste vezels worden aangetast. Beschouw het als een lijvig verslag. Een longread, zoals dat in het jargon heet. De chronologie daarbij is heel belangrijk, om de evoluties en de plot te achterhalen.

‘Something is rotten in the state of Denmark’, zegt Marcellus in het begin van *Hamlet*, het iconische toneelstuk van William Shakespeare uit 1600. Het werd later een geijkte uitdrukking om wantoestanden aan te geven. ‘Something is rotten in the state of Vatican’, wil ik vandaag zeggen. Hoge vertegenwoordigers van de Kerk, die zich beschouwen als gezanten van God op aarde, hebben er alles aan gedaan om die verdorvenheid in hun eigen kringen weg te houden van het figuurlijke spotlicht. Dat ging ten koste van de fundamentele rechten van de slachtoffers en bij uitbreiding van elke rechtzoekende burger. Vandaar ook de titel van dit boek: *Operatie Kerk*. Centraal gestuurd, tot in de hoogste kringen gedoogd of goedgekeurd, een bewuste en tot in de kleinste details uitgevoerde strategie. Een ‘operatie’, kortom.

Dertien jaar geleden, in 2010, werden onderzoeksdaden in wat ‘Operatie Kelk’ zou gaan heten, breed uitgesmeerd in de pers. De naam Roger Vangheluwe, toenmalige bisschop van het bisdom Brugge, doet ongetwijfeld nog een belletje rinkelen. De man had twee neven seksueel misbruikt. Hij verloor weliswaar zijn parochie, maar niet zijn vrijheid; zij moesten en moeten voortleven met die blijvende herinnering aan wat Vangheluwe zelf omschreef als ‘een relatietje’, maar wat voor hen voor altijd een litteken zal blijven. Alsof het verwoesten van twee jonge levens niets was, zo verwoordde hij het. Voormalige aartsbisschop Godfried Danneels, intussen wijlen, deed zijn uiterste best om een van de slachtoffers ertoe over te halen niet naar buiten te treden met zijn verhaal. Het misbruik moest in het verborgene blijven. Zijn schandalige poging om alles in de doofpot te houden staat op band, u kunt de teksten hierna letterlijk lezen. Huiveringwekkende lectuur.

Het zou wel het startschot betekenen voor een helse tocht op zoek naar gerechtigheid en waarheid. Terwijl de Kerk structureel weigerde hulp te bieden en niets- en niemand ontziende acties ondernam om het misbruik in de doofpot te houden, oordeelde justitie evenwel dat de deur potdicht diende te blijven voor de vele slachtoffers.

Ironisch genoeg was vlak voor de demarche van Danneels het euthanasieverzoek van Tine Nys ingewilligd. Een zus van de overledene diende maanden later een klacht in, omdat de euthanasiewet niet zou zijn nageleefd. Verschillende gerechtelijke instanties vonden jarenlang dat het dossier geen rechtszaak waard was. Toch kwam er drie jaar geleden, begin 2020, een proces van. Drie artsen stonden voor het hof van assisen terecht, een plek waar normaliter alleen de zwaarste criminelen terecht worden. Dat het zover kon komen en dit dossier van amper veertien processen-verbaal toch kon uitmonden in een flink gemediatiseerde rechtszaak, had ongetwijfeld veel te maken met de interventie van de generaal-overste van de pauselijke congregatie van de Broeders van Liefde, een resident van Vaticaanstad. Die man, René Stockman, bezwoer zijn eigen broederschap om vooral niet soepel op te treden bij euthanasieverzoeken bij psychisch lijden, en net rond die periode meende het openbaar ministerie in Gent dat een assisenzaak tegen drie artsen moest worden opgestart. Zo geschiedde, tegen alle juridische en maatschappelijke logica in. Dat die zaak op een sisser van formaat uitdraaide – de drie artsen werden zeer terecht vrijgesproken – was slechts bijzaak. Hoofdzaak was dat Vlaamse artsen gewaarschuwd werden dat euthanasiepraktijken konden resulteren in imposante rechtszaken, dat ze aan de publieke schandpaal genageld konden worden en dat hun reputatie als dokter op de schop

ging. Want daarover ging het proces-Nys uiteindelijk: intimidatie.

Je zou de ingrepen van Danneels en Stockman als een ‘deus ex machina’ kunnen beschouwen. Vrij vertaald: ‘God uit de machine’, geleend van het Grieks en Romeins theater, waarbij de term sloeg op een onverwachte wending aan het einde van het verhaal. Ook in de twee gerechtelijke dossiers die ik hierna zal uitspitten, zat telkens (een vertegenwoordiger van) God in de machine. Wat zij deden druiste in tegen de basisprincipes van een democratische rechtsstaat. Iedereen binnen een rechtsstaat heeft het recht op een eigen mening en mag consequent handelen naar zijn, haar of hun overtuiging, maar wel met respect voor andersdenkenden en voor hun – democratisch vastgelegde – rechten, voor de meerderheid, voor politieke beslissingen die gedragen worden door een aanzienlijk deel van de bevolking. Religie staat niet boven recht.

Helemaal onbegrijpelijk is het dat sommige medewerkers van de rechterlijke orde meedingen in die machinaties. Voor hen zou de rechtsstaat heiliger moeten zijn dan religieuze aspecten, maar in de praktijk bleek dat niet het geval te zijn. In een verbaal verruwende samenleving wordt de rechtsstaat bedreigd en wordt die term in de praktijk steeds vaker gesplitst in twee delen: ‘rechts’ en ‘staat’. Het is dan in de eerste plaats aan volksvertegenwoordigers en juristen om die rechtsstaat te verdedigen en overeind te houden, lijkt me.

Het grootste gevaar is dat we onverschillig worden en de zaken op hun beloop laten. Gemeenzaamheid kweekt onverschilligheid.

Noem dit boek gerust een aanklacht. En een waarschuwing. Omdat het moet. Omdat dit níét schrijven zou neerkomen op

schuldig verzuim. Zoals Holocaustoverlever en winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede Elie Wiesel ooit treffend zei: ‘Indifference to me, is the epitome of evil.’ Onverschilligheid is de belichaming van het kwaad.

Ik wil en kan niet onverschillig blijven.

Walter Van Steenbrugge

22 augustus 2023

DEEL I

OPUS DEI

Leesexemplaar

1 DE TWEE REUZEN

Er zijn twee personen die de zaak rond het seksueel misbruik in de Kerk hebben doen ontploffen. Twee unieke mensen. Twee moedige doorzetters, die de jarenlange omerta aan flarden hebben geschoten, de stinkende beerput hebben geopend.

De eerste was Rik Devillé, zelf priester binnen de katholieke kerk. Ik weet nog steeds niet waarom hij meer dan vijftig jaar geleden precies bij mij uitkwam om zijn nood te klagen over de doofpotpolitiek die in die tijd door kardinaal Danneels en diens entourage strak werd aangehouden.

Rik was onvervaard om de dingen bij naam te noemen. In zijn boek *De laatste dictatuur* uit 1992 klaagde hij al over de verschillende vormen van machtsmisbruik die de rooms-katholieke kerk waren binnengeslopen en die nooit werden aangepakt vanuit het Vaticaan.

Rik werd vanwege zijn geschriften en zijn directe stijl als een nestbevuiler weggezet. Zo schreef Mark Vandevoorde, voormalig woordvoerder van bisschop Roger Vangheluwe en toenmalig hoofdredacteur van het katholieke weekblad *Kerk en Leven* – een tijdschrift dat nota bene wekelijks meer dan één miljoen lezers wist te bereiken – in een van zijn editoriaals het volgende:

**‘Het Jambers-effect heeft
blijkbaar ook in de
religieuze literatuur
toegeslagen.’**

MARK VANDEVOORDE,
KERK EN LEVEN, 1992

Veel boeken – ik denk aan dat van pastoor Devillé – die ophef maken, getuigen eigenlijk niet zozeer van moed, als wel van modegevoeligheid. Immers, met een sloganeske, simplistische bewering zonder grondige kennis leveren ze voer voor de domme sensatiehonger van het publiek. Het *Jambers*-effect heeft blijkbaar ook in de religieuze literatuur toegeslagen.

Rik Devillé was allesbehalve behept met *Jambers*- of andere sterallures. Hij was de zachtheid zelve, in woorden en in daden, koos steeds de kant van de zwakkeren die niet gehoord werden, en ging met zijn uitspraken nooit over één nacht ijs. Hij was ook niet op zoek naar sensatie, deed eerst een driedubbele check alvorens hij iets aan het papier toedichtte of een uitspraak deed. Met andere woorden, hij was een en al zorgvuldigheid.

Op 17 december 1992 richtte Rik Devillé samen met zijn collega-priester Norbert Bethune de werkgroep Mensenrechten in de Kerk op. Hij voelde dagelijks aan dat er iets grondig fout liep in de katholieke kerk, meer in het bijzonder met betrekking tot de vele gevallen van seksueel misbruik. Naar de verzuchtingen van parochianen in nood werd niet geluisterd. Niet door de kerkleiding op bisschoppelijk niveau en al zeker niet door de hogere hiërarchie, die toekeek vanaf het pluche in Vaticaanstad.

Seksueel misbruik binnen een pastorale sfeer was taboe; al dit soort onheil diende gesust te worden binnen de achterkamers van bisschoppelijke en andere paleizen. De geïnstitutionaliseerde zwijgcultuur spoorde niet met de waarden van Rik, die hierin een schending van de mensenrechten zag, vandaar de naam die hij gaf aan zijn bewonderenswaardige werkgroep.

Rik was het luisterend oor voor vele slachtoffers en vroeg mij om juridisch advies.

Meestal bracht Rik meerdere personen tegelijk mee naar ons kantoor. Hun verhalen kwamen in grote lijnen met elkaar overeen: streng katholiek opgevoed, vaak sociaal wat geïsoleerd, fysiek aantrekkelijk – wat ik kon vaststellen toen ze mij foto's uit hun jeugdijaren toonden – in bijna alle gevallen fragiele persoonlijkheden. In hun vroegkinderlijke jaren waren ze het slachtoffer geweest van seksueel grensoverschrijdend gedrag en hun reacties op dit misbruik waren in eerste instantie uiteenlopend. Sommigen zochten snel hulp, anderen – de overgrote meerderheid – bleven er mee worstelen.

De ouders genoten als kerkelijke gezagsdragers veel autoriteit en aanzien, en waren daardoor ongenaakbaar, ook in de ogen van de ouders en familieleden van de slachtoffers. Die stelden zich vaak vol onbegrip en ongeloof op. Daar kwam nog bij dat een aantal slachtoffers zich ook afvroeg of ze niet zelf schuld droegen aan datgene wat hun was overkomen.

Schuld en schaamte liggen dicht bij elkaar.

Veel slachtoffers raakten in de knoop met zichzelf. Ze voelden zich onmachtig en geïsoleerd. Vanaf de dag dat het misbruik plaatsvond, veranderde hun leven: dagen werden duister en koud, angst en onzekerheid namen het over van onbezorgdheid en zelfvertrouwen. Bij seksueel misbruik wordt het basisvertrouwen tot in de wortel aangetast. Vaak verdwijnt ook het zelfrespect en maakt het plaats voor zelfverminking. Zich intiem overgeven aan de ander is er niet meer bij, verbondenheid met derden wordt problematisch.

**Op Rik Devillé kan
meer dan één rots
gebouwd worden.**

Erover praten met vertrouwelingen was een heel lastig karwei, erover ‘praten’ met zichzelf was op zich al heel bijzonder en moeilijk.

Rik Devillé werd, na jaren wegduwen en wegdenken van het ondergane leed, voor de slachtoffers de ideale man om erover te praten. Zijn grote empathische vermogen en zijn status als priester gaven de slachtoffers een veilig en geborgen gevoel. Ze zagen in hem de stem die hen kon vertegenwoordigen. Rik had de grote gave van het luisteren. Bovendien was hij honderd procent betrouwbaar en integer: na dertig jaar met hem te hebben samengewerkt, mag ik dat wel stellen. Op Rik kan meer dan één rots gebouwd worden (‘Gij zijt Petrus; en op deze steenrots zal Ik mijn Kerk bouwen’). Een meer dan uitzonderlijk man.

**‘Als woorden
stikken in je keel,
rest er enkel stilte.
Dat komt daders
van seksueel
geweld goed uit.’**

RIK DEVILLÉ, IN NAAM
VAN DE VADER, 2019

In 1995 sympathiseerde Rik met de Franse bisschop Jacques Gaillot, die liberale opvattingen durfde te uiten over geboorteregeling, condoomgebruik, het celibaat en homoseksualiteit. Gaillot werd in die tijd vanwege zijn vernieuwende ideeën door paus Johannes Paulus II prompt uit het bisdom Évreux ontslagen en overgeplaatst naar een onooglijk gehucht in Noord-Afrika. Met de boutade dat ‘een bisschop een getrouwe getuige behoort te zijn van de Kerk en haar doctrine’, had de paus die afzetting gemotiveerd.

Rik Devillé bood zich in die tijd bij kardinaal Danneels aan met 40.000 handtekeningen van mensen die steun betuigden aan Gaillot. Danneels hulde zich echter in stilzwijgen, net als de ambassadeur van de Heilige Stoel, die letterlijk de deuren gesloten hield voor een delegatie van de werkgroep van Rik.

Met Rik had ik een goed en warm contact, de klik was er onmiddellijk. We praatten zonder veel woorden. Hij kroop onder de huid van de slachtoffers en deelde hun lot. Tijdens de besprekingen, stevast op zaterdagochtend, wilde hij van mij weten of de slachtoffers juridisch konden worden geholpen.

Bij het vertellen van hun verhalen keerde eenzelfde fenomeen telkens terug: de slachtoffers van het seksueel misbruik in de Kerk hadden, de ene eerder dan de andere, een beroep gedaan op de kerkleiding om het aangedane leed te melden. Ze kregen vrijwel nooit een antwoord en wanneer dit wel het geval was, was de respons ontwijkend. Veel meer dan een 'Ik bid voor u' kwam er niet uit de mond van de kerkleiding.

Rik verzamelde evenwel zorgvuldig de informatie over de honderden, zelfs duizenden gevallen. Hij beschikte daardoor over massaal veel brieven die slachtoffers aan de hogere hiërarchie, onder anderen aan kardinaal Danneels, hadden geschreven, met daarin de uiteenlopende getuigenissen van mensen die door geestelijken waren aangerand of verkracht.

Rik werd niet gehoord, noch in zijn gebeden, noch in zijn geschriften. Sterker nog, kardinaal Danneels maande hem aan om in te binden. Dat maakte Rik woedend. Hij zocht steun om zijn woede te kunnen ventileren. Het kon en mocht toch niet zijn dat de ogen werden gesloten voor zoveel gruwel en ellende? Denk aan de bijzondere zwijgplicht die binnen de Kerk werd opgelegd. Hij noemde dit het 'dubbele misbruik': het seksueel misbruik op zich, met daarna de wet van de stilte, van de doofpot. Hij beschrijft dit in 2019 heel treffend in zijn voorlopig laatste boek, *In naam van de Vader*:

Als woorden stikken in je keel, rest er enkel stilte. Dat komt daders van seksueel geweld goed uit. Maar bij wijlen is de druk zo groot, dat een schreeuw de stilte breekt.

Uit die collectie van misbruikzaken die ons midden jaren negentig ter ore kwamen, bleek dat de weigering om hulp te bieden zich op structurele wijze had voorgedaan. Aangezien ook de wet van het getal volgens mij een rol kon spelen, adviseerde ik Rik en de verscheidene slachtoffers om een strafklacht in overweging te nemen.

Een advocaat kan echter niet optreden zonder het mandaat van zijn cliënt en daarom moest ik de volle en ook volgehouden toestemming krijgen van de slachtoffers om een procedure op te starten. Dus wachtte ik een heldere opdracht af om een strafonderzoek op te starten. Deze 'go' kwam er in die periode nog niet. Twijfel, besluiteloosheid en veel angst waren zeer prominent aanwezig bij de mensen die mijn toenmalige kantoor aan de Limburgstraat in Gent bezochten.

Het enige wat de slachtoffers ons op dat ogenblik toelieten, was om de minister van Justitie te benaderen en hem hun verhaal te doen. Wat ook gebeurde. Die minister was destijds Marc Verwilghen, de 'witte ridder' uit het post-Dutrouxtijdperk. Hij had de reputatie heel slachtoffergezind te zijn, wat inderdaad zo bleek te zijn. Verwilghen ontving Rik Devillé en mij op zijn kabinet, en kreeg een bundel onbeantwoorde brieven die Rik aan kardinaal Danneels had toegestuurd, met daarin de talloze aanklachten van mensen die door geestelijken waren misbruikt.

Verwilghen nam er akte van, maar liet ons weten zelf niets te kunnen ondernemen. Althans niet in individuele gevallen, want interfereren in gerechtelijke dossiers kon niet, gezien de

scheiding der machten, wat wij hem om die reden ook niet vroegen. Wel zegde hij ons toe inspanningen te doen om seksueel misbruik tijdens de jeugdjaren onverjaarbaar te maken. Het was immers mogelijk dat de feiten van seksueel misbruik die in de jaren negentig werden aangekaart, volgens het Belgisch recht op de klip van de verjaring zouden stranden.

Dat de misbruikers om die reden vrijuit zouden gaan, wilden we uiteraard voorkomen. Internationaal was er een groepering ontstaan die de onverjaarbaarheidsregel voor dat soort delicten zo breed mogelijk wilde doorvoeren, en ook minister Verwilghen ondersteunde dit initiatief.

Het ontbrak de slachtoffers op dat moment niet alleen aan een juridische basis om verder te gaan, maar vooral ook aan mentale kracht om een beweging op gang te trekken, zowel juridisch als politiek. Rik Devillé zag dit met lede ogen aan, maar gaf niet op. Hij presteerde het om deze gekwetste en kwetsbare groep mensen op alle mogelijke manieren blijvend te ondersteunen. Niet alleen door er altijd voor hen te zijn en naar hen te luisteren, maar ook door brieven te blijven schrijven naar de kerkelijke hiërarchische oversten. Hij verzamelde hoe langer hoe meer materiaal over de voortdurende doofpotpolitiek door de kerkelijke autoriteiten.

Rik werd de spreekwoordelijke doorn in het oog van de clerus. Hij werd het kruitvat dat aan één vonk genoeg had om te ontploffen. Hij ontwierp de bommengordel die de Kerk in het hart zou treffen.

'En die handen die me overal betasten, die tong die me likte, die vingers in mij, dat ben ik nog steeds gewaar.'

MARK VANGHELuwe,
BRIEF AAN DE PAUS, 2017

In 2010, anderhalf decennium nadat ik via Rik Devillé voor het eerst geconfronteerd was geweest met massaal en systematisch seksueel misbruik door gezagsfiguren binnen de Kerk, stak een van de moedigste mensen die ik ooit heb ontmoet werkelijk de lont in het kruitvat. Mark Vangheluwe was jarenlang misbruikt door zijn oom, Roger Vangheluwe, de Belgische bisschop die in Brugge, West-Vlaanderen, zijn uitvalsbasis – lees: zijn territorium – had.

Mark beschreef in zijn uiterst helder geschreven levensverhaal *Brief aan de Paus* (2017) welke seksuele agressie hij van zijn oom diende te ondergaan. Deze lectuur gaat door merg en been:

Beste Paus,

U moet toch vaststellen dat ik nog jong was, bitterjong, nog geen woorden had geleerd om me uit te drukken en niet wist wat er me overkwam. Ik was verstomd en kon geen woord meer uitbrengen. Ik was gevoelloos en verlamd, want ik kon me niet bewegen, gevangen in mezelf, maar des te beter hoorde ik het kreunen, het tikken van de wekker, het opgejaagd ademen, het opwarmen van de radiators, het smakken van zijn lippen, het luiden van de klokken in de kerktoren. En die handen die me overal betasten, die tong die me likte, die vingers in mij, dat ben ik nog steeds gewaar. Het nestelde zich tussen mij en mezelf. Het spleet mijn persoon in stukken, alsof ik tot brandhout werd gekleefd. En wat ik verder ook probeerde, het werd niet minder, alleen maar meer. Zonder verzet, machteloos en klein.

[...]

Telkens wanneer hij me zocht, en die kansen schiep hij zelf zoals God dag en nacht schiep, telkens opnieuw. Op hoogdagen en ook op doodgewone dagen, zonder uitzondering, oonteerde hij me en viel me lastig met verlangens die niet invulbaar waren. Beschamend voor hem leek het blijkbaar niet, hij genoot ervan. Bij mij gaan die schaamte en die walging echter nooit meer weg. Het herhaalde zich jaren aan één stuk, zonder onderbreking, ongestoord, want niemand die er iets van zei en niemand die hem tegenhield of iets opmerkte. Elke keer opnieuw. Altijd voort.

Het staat gekerfd in mijn geheugen, het achtervolgt me zoals mijn schaduw en het is op mijn netvlies gebrand. Hij heeft zijn stempel levenslang op mij gedrukt, niet wetend hoe verregaand de gevolgen ooit zouden zijn. Nergens leek ik nog veilig, het was net of hij overal op de loer lag en als een wolf wachtte op de onoplettendheid van vader om de kudde aan te vallen en de prooi mee te slepen naar zijn slaapkamer, alsof hij de slang in de tuin van Eden was.

[...]

Mijn lijf was bezet gebied en ik een vreemde in datzelfde lichaam. Ik had de kracht en de kennis niet om me te verzetten of het te doen stoppen of wat dan ook. Het begon met een vinger in mij, hij nam een hele hand, de arm en uiteindelijk palmde hij het hele lichaam in. Ik ben mezelf ontnomen. Hij heeft mijn ziel gestolen, ik kan haar niet meer terugvinden.

Een heleboel paden op mijn levensweg zijn daardoor onbegaanbaar geworden, een heleboel wegen zijn afgesloten of doodlopende steegjes geworden waarin ik verdwaal.

In het hoofd probeer ik ook de feiten te minimaliseren en ze minder erg te doen lijken dan ze zijn, omdat het anders haast niet meer leefbaar is. Echte fysieke pijn is draaglijk, zulke pijn is ondraaglijk, haast niet te harden, en geen enkele pil werkt daartegen. Het is voor mij eenvoudiger de gevoelens te ontvluchten en weg te lachen dan de waarheid onder ogen te zien.

Net als de mensen die mij in de jaren negentig hadden opgezocht, kon Mark met zijn pijnlijke ervaringen geen kant meer op. Zijn ouders – zijn vader was de broer van de bisschop – werden niet bereid gevonden om de roep om hulp van hun zoon passend te beantwoorden.

Mark schrijft in zijn boek hoe zijn echtgenote er als enige in slaagde de nevel waarin hij leefde op te klaren. Door vele gesprekken met haar drong het tot Mark door dat wat zijn oom vanaf zijn vijfde levensjaar met hem gedaan had, meer dan misdadig was. Mark zat tot dan blind in de nevel te staren. Zijn oom was bovendien zeer manipulatief en was erin geslaagd om van Mark zelf, het slachtoffer, de zondebok te maken.

Bisschop Vangheluwe zaaide verwarring, haalde zijn neefje omlaag en hemelde hem onmiddellijk daarna weer op. ‘Gij zijt de enige, de engel’, zei hij dan. De mentale wurggreep waarin Mark zat, leidde tot besluiteloosheid, waardoor de wonde alleen maar groter werd. Daarom was de prestatie van Marks vrouw om hem ertoe aan te zetten dit niet langer te verzwijgen, zo sterk. Mark noemt haar niet voor niets ‘koningin’.

Het misbruik door zijn machtige oom gebeurde overigens systematisch: niet één, niet twee of niet drie keer, niet tien keer, niet twintig keer, niet vijftig keer, maar honderden keren. In een zeldzaam interview dat Mark in april 2017 naar aanleiding

van het verschijnen van zijn boek gaf aan *De Standaard* getuigde hij bijvoorbeeld over een feestje ter ere van zijn heilig vormsel. Zijn oom gaf hem die dag een cadeautje. ‘Het was een horloge, geloof ik, zo kon ik weten hoe laat het was. Hij nam me mee naar zijn kamer en gebruikte me voor zijn eigen deugden, nadien veegde hij de smurrie die uit hem kwam van mijn onderbuik met zijn pas gestreken zakdoek. En dat terwijl iedereen beneden vierde en zong: “Want God is goed en zijn genade duurt blijvend voort in eeuwigheid.” Het leek er wel op dat er niets gebeurd was, want nonkel schudde toen hij beneden kwam een mopje uit de mouw en iedereen daar aanwezig schaterde het uit alsof het leven een klucht was. Ik hoorde het vanuit mijn kamer en zat daar alleen, vies en vuil.’

Mark Vangheluwe werd eenvoudigweg kaltgesteld, maar dat was buiten de waard en vooral dan zijn recordertje gerekend.

Naarmate Mark Vangheluwe mentaal weerbaarder werd en zijn oom de schijnheiligheid voortzette door in de liturgie woorden uit te spreken die hij zelf allerminst nakwam, achtte Mark het ogenblik gekomen om ‘nonkel Roger’ in 2010 voor de keuze te stellen. Ofwel zou de bisschop aftreden en zijn maskers en gewaden letterlijk en figuurlijk afleggen, ofwel zou hij, bij weigering om af te treden, publiekelijk worden aangeklaagd, verjaarde feiten of niet.

Om dit plan uit te voeren vroeg Mark een gesprek met zijn oom aan, waarbij hij ook uitdrukkelijk wilde dat aartsbisschop Léonard aanwezig zou zijn. Er werd een afspraak gemaakt in de abdij van Steenbrugge op 8 april 2010, binnen de katholieke feestdagenkalender ook de dag van de Heilige Walter genoemd. Nomen est omen.

Mark wilde een schuldbekentenis van zijn oom, en hij wilde van hem de belofte krijgen dat hij zou aftreden. Voor minder ging hij de abdij niet in. En hij ging erheen met een bandrecordertje in zijn binnenzak. Dat was zijn wapen om de schijnheiligheid en de zwijgcultuur eens en voor altijd af te schieten.

Een eerste verrassing bleek al bij aanvang: het was niet aartsbisschop Léonard die present tekende, maar diens voorganger Godfried Danneels. Die dag vonden er twee gesprekken plaats: tussen Mark en Danneels, en tussen Mark, zijn oom Roger, zijn ouders en Danneels.

Tijdens het gesprek onder vier ogen met kardinaal Danneels voelde Mark zich al gauw in het defensief geduwd. Het seksueel misbruik mocht er dan wel geweest zijn, maar het was zaak om elkaar om vergiffenis te vragen, zo luidde het. Van enig aftreden van 'nonkel Roger' zou geen sprake zijn, alles zou bij het oude blijven, dat had Mark al snel door. Meermaals benadrukte Danneels dat hij bezorgd was over de commotie die dit bij het publiek teweeg zou brengen.

De publieke opinie voor alles, maar ook: eigen volk eerst.

Mark Vangheluwe werd eenvoudigweg kaltgestellt, maar dat was buiten de waard gerekend, en vooral dan buiten zijn recordertje. Daags na het gesprek in de abdij van Steenbrugge nam Mark de telefoon ter hand en liet in niet mis te verstane woorden aan Danneels weten dat hij het volledige gesprek in de abdij had opgenomen en ermee naar de pers zou gaan. De maat was vol voor hem.

Zelden zal er in de achterkamers van het geheime katholieke genootschap zo snel gehandeld zijn. In een handomdraai werd op 23 april 2010 een persconferentie belegd, nauwelijks